

Culemborg, 10 februari 2019

Tekst: Esther 5 - 6: 11
Thema: 'Wat is je plaats?'
Voorganger: ds. D. Coppoolse

Gemeente van onze Heer, Jezus Christus,

'Beeld je maar niet in dat jij, omdat jij in het koninklijk paleis woont, als enige van de Joden zult ontkomen aan de slachting die Haman heeft voorbereid.' De woorden van haar oom Mordechaï echoën na in de oren van Esther. Hij spoort haar aan om haar eigen leven in de waagschaal te leggen. Op een of andere manier moet zij de koning ertoe bewegen om de vloek van de vernietiging die over haar volk is uitgesproken ongedaan te maken. Maar zomaar haar opwachting maken bij de koning, gaat niet. Dat wordt in dit vreemde land beschouwd als een ongehoorde brutaliteit met verstoting tot gevolg. Of nog erger. Op haar schouders rust dus zomaar de toekomst van al haar volksgenoten. Is dit niet wat teveel gevraagd? Een siddering doortrekt dit sierlijke vrouwenlichaam.

In het begin van de vertelling lijkt Esther niet meer dan een meisje dat nauwelijks een eigen mening heeft en zich helemaal laat sturen door haar oom Mordechaï. Hij schuift haar naar voren als huwelijkskandidate voor de koning omdat ze oogverblindend mooi is. Ze gedraagt zich vervolgens als een timide bescheiden jonge vrouw. En nu wordt van haar gevraagd haar rug te rechten, karakter te tonen en de kastanjes uit het vuur te halen. Kan ze de gevraagde onverschrokkenheid opbrengen? Zal ze uit eigen beweging haar opwachting durven maken bij de koning voor een privéaudiëntie, terwijl hij al dertig dagen niet naar heeft omgekeken? Ze lijkt met een onmogelijke opdracht opgezadeld te worden.

Het mooie van deze Esthervertelling is dat het laat zien hoe mensen boven zichzelf kunnen uitrijzen en tot dingen in staat zijn die ze zelf niet voor mogelijk houden. Ook in de wereld om ons heen kunnen we ons hierover verbazen. Er zijn ouders met een gehandicapt kind die met zoveel liefde en toewijding voor hun kind zorgen terwijl deze zorg tegelijk een groot aantal beperkingen met zich meebrengt voor hun eigen bestaan. Maar ze lijken zich te kunnen verzoenen met het lot zoals het leven dat voor hen heeft bepaald. Natuurlijk hadden ze zich dat anders voorgesteld. Met minder zware lasten op hun schouders. Maar het is zoals het is. En nu blijken zij in staat tot veel meer liefde dan waartoe zij zichzelf ooit in staat hadden geacht. Vervullen deze ouders een heldenrol? In de ogen van anderen vaak wel.

Net als ouders van een gehandicapt kind wordt koningin Esther geroepen tot een rol waarvoor ze zelf niet gekozen zou hebben. Misschien vindt ze van zichzelf niet over de juiste eigenschappen te beschikken om deze rol waar te maken. Maar het leven laat haar geen andere keuze. Dit is haar lot. Ervoor wegvlugten gaat niet.

Mensen vragen zich wel eens af of God hun leven stuurt. Ligt aan mijn leven een goddelijk plan ten grondslag? Een belangrijk aspect van deze Esthervertelling is het ontbreken van de aanwezigheid van God. In dit verhaal zijn geen directe goddelijke aanwijzingen en er is ook geen sprake van direct goddelijk ingrijpen. Er is alleen de ophanden zijnde dreiging van de massavernietiging van de Joden in het rijk dat zich uitstrekt van India tot aan Nubië. Het lot lijkt zich tegen Gods eigen volk te keren. En terwijl de dreiging toeneemt schuift Mordechaï zijn

nichtje Esther naar voren om haar volk te redden. 'Wie weet ben je juist koningin geworden met het oog op een tijd als deze', laat Mordechai haar weten.

In het verhaal zelf vinden we dus geen expliciete toespelingen op Gods bemoeienis, maar als lezers kunnen we ons niet aan de indruk onttrekken dat God achter de schermen wel degelijk aanwezig is. Deze verborgen aanwezigheid roept allerlei vragen op. Waarom laat God zijn volk door een dal van diepe duisternis trekken? Waarom moet een jonge vrouw haar leven riskeren om haar volk te redden? Waarom is deze vertelling later zo doortrokken van dood en verderf, van een wraak die keihard de beramers van het kwaad en hun familie treft?

Op de vraag hoe God ons leven stuurt, weten we meestal het antwoord niet, maar dat Hij het doet, is een ding dat bijna zeker lijkt. Horen we Jozef niet hetzelfde zeggen? Na zijn coming out tegenover zijn broers die naar Egypte zijn gestuurd om graan te kopen – diezelfde broers die hem als slaaf naar Egypte hadden verkocht - , zegt hij tegen hen op bijna vergoelijkende toon: *"Wees niet bang en maak jezelf geen verwijten dat jullie mij verkocht hebben en dat ik hier terecht ben gekomen, want God heeft mij voor jullie uitgestuurd om jullie leven te redden."*

Hoewel in de Esthervertelling dit soort uitspraken ontbreken, lijkt eenzelfde suggestie gewekt te willen worden: God heeft Esther de schoonheidswedstrijd doen winnen opdat ze daarna de rol van redder van haar volk op zich zou nemen. Hoe de goddelijke leiding zich precies voltrekt, weten we niet, maar dat deze plaatsvindt lijkt een onweerstaanbare gedachte. Pas achteraf lijkt deze op te lichten in het stramien van de gebeurtenissen. Je weet dus nooit waarom de dingen gaan zoals ze gaan, maar je mag hopen op doorzicht, op toekomst, op een behouden thuiskomst, zij het voorlopig als een stip aan de einder. Je bent een gelovige. Een gelovige die in verbondenheid leeft met de levende God. Hij weet, niet wij weten`.

Terwijl de koning op zijn troon zit, maakt koningin Esther haar onverwachte opwachting in de troonzaal voor een privéaudiëntie. Haar komst zal voor een schok hebben gezorgd binnen deze mannengemeenschap. Hun beraadslagingen worden verstoord door een vrouw die meent aandacht te mogen vragen voor wat het belang van hun bezigheden overstijgt. Wat mag dit dan wel zijn? Stemmen verstommen, woorden worden verzwolgen door een drukkende stilte en ieder houdt de adem in.

De koning zelf is zwaar onder de indruk van haar presentatie en laat zich overrompelen door haar charmes. Mogelijk heeft hij gedacht: 'Zo, die durft. Als een vrouw zoveel lef heeft, dan kan het niet anders of het is iets belangrijks. En daar wil ik natuurlijk meer van weten.' Als Esther merkt dat ze de genegenheid van de koning heeft gewonnen, speelt ze haar rol met verve. Ze laat niet onmiddellijk het achterste van haar tong zien, maar verhoogt de spanning door de koning en zijn rechterhand Haman uit te nodigen voor een privédinertje. De koning wil zich maar al te graag laten verrassen door wat deze vrouw hem zal vertellen en stemt in met haar verzoek. Hij speelt haar spel mee.

En Haman voelt zich nog meer vereerd. Zijn ster zal gaan stralen. Zijn hart maakt een sprong van opwindning en genot. Alleen jammer dat die Joodse man Mordechai nog steeds een rol in zijn leven speelt. In zijn ogen zou dat er een stuk vrolijker uitzien als voor het Jodenvraagstuk waarvan deze man bij de poort van het paleis de belichaming vormt, een definitieve oplossing komt. Een Endlösung. Gelukkig wordt daar achter de schermen hard aan gewerkt. Wat haat hij die ellendige Jood die geen blijk van respect geeft als hij zijn opwachting maakt in het paleis.

Jodenhaat is van alle eeuwen. Toen Hitler in de jaren dertig van de vorige eeuw aan de macht kwam, zat hij in zijn maag met het probleem dat de OT en NT van Joodse oorsprong is. De ideologen van het derde rijk kregen tot taak Jezus te ontdoen van zijn Joodse wortels. In Nazareth zouden tijdens de geboorte van Jezus helemaal geen Joden hebben gewoond, was een van de uitvindingen van zijn geleerden. Wie in het derde rijk in Jezus geloofde, kon dus voortaan met een grote boog om het volk Israël heen en hoefde er zich niet onopgeefbaar verbonden mee te weten.

Ook allerlei voorstellingen van een lijdende Christus werden in de ban gedaan. Te joods, te slaafs. Herinneringen aan Israëls slavenbestaan in Egypte en Israëls ballingschap in Babel die tot uitdrukking kwamen in deze gefolterde en vernederde mens, werden uitgewist. Joodse misvatting. Niet heroïsch. Geen wil tot macht. Daarvoor in de plaats kwam een triomferende Christus die de verkondiger was van een duizendjarig rijk.

En had deze zelfde Christus niet gezegd dat Hij een andere trooster, een andere Parakleet zou sturen in zijn plaats? Deze Parakleet was de Führer van het eeuwige Duitse Rijk. Dit soort gedachten sloten veel beter aan bij de ideeën van een uit zijn as herrezen Duitsland dat voorbestemd was om gidsland van Europa te worden. Een Europa waar uiteindelijk geen plaats voor Joden zou zijn. Een soort dat erop uit is de wereldsamenleving te ontworpen.

Soortgelijke ideeën heeft ook Haman gekoesterd voor het rijk van Ahasveros. Dood aan alle Joden. Wat hij voor ogen had was een kleine stap voor de mens, maar een grote voor de mensheid. Eindelijk gerechtigheid voor het volk waartoe hij behoorde: de Amalekieten. Een volk dat in het verleden door de Joden telkens opnieuw was gekleineerd.

Het dinertje in het boudoir van koningin Esther is een voorlopig hoogtepunt in de carrière van Haman. De koningin weet het de beide heren uitstekend naar de zin te maken en als het moment daar is en de koning vraagt naar de reden van de uitnodiging, verhoogt de koningin alleen nog maar de spanning door langs haar neus weg op te merken dat ze hierop graag terugkomt tijdens een volgend dinertje waarvoor ze beide heren opnieuw uitnodigt. Als het kan de volgende dag. Ze voert de spanning op. Het geheim dat ze met deze twee mannen zal delen bezit blijkbaar een uiterst delicaat gehalte. Ja, natuurlijk geen bezwaar. In uitstekende stemming verlaat Haman het koninklijk paleis. Alleen jammer dat hij op weg naar huis nog steeds de aanblik van die stinkende Jood Mordechai moet trotseren. Hij zal de dag prijzen als dit soort mensen vernietigd zijn zoals men stinkende ratten verdelgt.

Maar die avond komt er een keer in het lot. De koning kan de slaap niet vatten. Hij laat zich voorlezen uit de rijksstukken. En uit een van de stukken blijkt dat men vergeten is iemand die een aanslag op de koning heeft verijdeld, hulde te bewijzen. Haman wordt erbij geroepen. Zonder melding te maken om wie het gaat bedenkt Haman een plan voor de huldiging dat de goedkeuring van de koning krijgt. De schrik is groot als Haman te horen krijgt dat niet hij degene is die wordt gehuldigd, maar die verschrikkelijke Mordechai.

In ons leven kan dus zomaar een keer komen. Je denkt de wind in de zeilen te hebben. Dat niemand je wat kan maken, en opeens beland je in een nachtmerrie. Soms terecht, omdat je kwade plan ontmaskerd worden – in het geval van Haman – maar soms ook ten gevolge van een ongelukkig voorval of een onterechte beschuldiging, zoals de voormalige bokser Rudi Lubbers overkomen is. Althans dat is zijn lezing van de gebeurtenissen. Helemaal aan lager wal geraakt en in Bulgarije beland omdat na een veroordeling en gevangenisstraf in Portugal voor

hem in Nederland geen toekomst leek. Intussen weer naar Nederland teruggehaald dankzij de steun van mensen die zich zijn lot hebben aangetrokken en de portemonnee hebben getrokken.

Leidt God ons leven? Hoe weten we niet precies, maar dat Hij het doet lijkt onmiskenbaar. De Esthervertelling lijkt te suggereren dat je als mens wel meent de wereld naar je hand te kunnen zetten -zoals Haman - maar uiteindelijk beslis niet jij, maar iemand anders. Opeens kan het lot zich tegen je keren. Zomaar. Omdat de koning de slaap niet kan vatten en er een dossier geopend wordt dat in vergetelheid was geraakt. Je weet nooit precies hoe het verloop der dingen is. Hoe moet je leven in de wetenschap dat de mens wikt, maar God uiteindelijk beschikt? Misschien is de raad die de profeet Micha ons meegeeft iets om te onthouden: *er is jou, mens, gezegd wat goed is, je weet wat de Heer van je wil: niets anders dan recht te doen, trouw te betrachten en nederig de weg te gaan van je God.* Zo deed koningin Esther het. Zullen we haar voorbeeld dan maar proberen te volgen?

Amen.